

Odeljenje za ljudska prava i zajednice

Sekcija za nadgledanje pravosudnog sistema

Mesečni izveštaj – januar 2009.

Slabo zastupanje od strane branioca koji su dodeljeni od strane suda utiče na prava optuženih tokom suđenja i krši dužnost pravnih zastupnika na obaveznu marljivost

Organizacija za evropsku bezbednosti i saradnju, Misija na Kosovu (OEBS) je zabrinuta da advokati odbrane, dodeljeni od strane suda, u mnogim slučajevima pružaju nekvalitetno i neefikasno pravno zastupanje svojim klijentima u toku krivičnog postupka. To može da dovede do kršenja domaćih i međunarodnih zakona kao i profesionalne dužnosti branioca na obaveznu marljivost. Takođe može da ima i ozbiljne posledice na tok krivičnog postupka i da direktno utiče na ishode suđenja.

U skladu sa članom 6(3)(c) Evropske konvencije o ljudskim pravima (Konvencija), svaka osoba osumnjičena za krivično delo ima pravo na besplatnu pravnu pomoć, ukoliko on ili ona ne mogu da priušte advokata i kada interesi pravde to zahtevaju. Pošto je Konvencija usmerena da garantuje prava koja su praktična i efektivna a ne teoretska ili prividna, vlasti su dužne da osiguraju da pružena pravna pomoć bude "efektivna".¹

Slično tome, na osnovu Privremenog zakonu o krivičnom postupku Kosova, kada interes pravde to zahteva, a okrivljeni nema sredstava da plati pravnu pomoć, biće mu dodeljen branilac o javnom trošku.² Od branilaca se očekuje da igraju efektivnu ulogu u krivičnom postupku, naročito u fazi suđenja. Kosovski Kodeks o profesionalnoj etici advokata zahteva od advokata da svoje dužnosti obavljaju marljivo i odgovorno,³ bilo da su angažovani privatno ili su dodeljeni od strane suda.

Međutim, nadgledanje sudskih procesa je otkrilo da su branioci dodeljeni od strane suda, mnogo puta propustili da svojim klijentima pruže efektivno pravno zastupanje. Nadgledajući, u proteklim godinama, OEBS je uvideo da su advokati obrane uopšteno pasivni, deluju nezainteresovano, često samo formalno zastupaju okrivljene i generalno propuštaju da iskoriste proceduralne garancije koje su napravljene da bi zaštitile prava klijenata.⁴

Dalje nadgledanje rada branioca, dodeljenih od strane suda, u toku pravnog postupka, pokazuje da ova ustaljena šema neefektivnosti uglavnom traje. Još alarmantnije je to da u nekim slučajevima advokati odbrane, dodeljeni od strane suda, čini se, otvoreno i u potpunosti ne uzimaju u obzir želje i interese njihovih klijenata.

¹Evropska konvencija o ljudskim pravima, *Artiko v. Italija*, 6694/74, presuda, 13. maj 1980, paragraf 33 (*Artico v. Italy*).

² Članovi 12(4) i 74(1)(2), Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova proglašen Uredbom UNMIK-a 2003/26, 6. jula 2003. (Privremeni zakon o krivičnom postupku).

³ Član 6 i 8, Kodeksa o profesionalnoj etici advokata, Advokatska komora Kosova, Prishtinë/Priština, 7. jul 2007 (Kodeks o profesionalnoj etici). Članu 1, Kodeksa o profesionalnoj etici "određuje pravila i principe ponašanja koja su advokati dužni da poštuju za vreme svoje zakonske prakse, da bi zadržali poštenje, čast i reputaciju advokata koji rade na Kosovu."

⁴ OEBS-ov, *Pregled krivično pravnog sistema*, (1. februar 2000 – 3. jul 2000), strana 53; OEBS-ov *Treći pregled krivično pravnog sistema* (Oktobar 2001), strane 28-31; OEBS-ov, *Šesti pregled krivično pravnog sistema* (april 2003 – oktobar 2004), strane 33 i 72.

U slučaju pred Okružnim sudom u Mitrovicë/Mitrovici, okrivljenom koji je optužen za počinjeno teško ubistvo⁵ dodeljen je branilac od strane suda. Na pritvorskome saslušanju, 28. februara 2008. godine branilac je postavio pitanje o mogućoj mentalnoj bolesti optuženog ali se složio sa tužiocem da okolnosti i opasnost krivičnog dela opravdava pritvor njegovog klijenta. Branilac nije prigovorio na pritvor i nije predložio ni jednu drugu mogućnost koja bi uključivala medicinski tretman. Okrivljeni je sam morao da interveniše, izjavio je da se nije osećao mentalno bolesnim i da prigovara svom pritvoru. Pritvor je u ovom slučaju određen i kasnije produžen.

U sledećem slučaju pred Okružnim sudom u Pejë/Peći, prema okrivljenom koji je optužen za počinjen pokušaj ubistva,⁶ tužilac je podneo predlog za pritvor 19. avgusta 2008. godine. Na pritvorskome saslušanju, branilac dodeljen od strane suda se složio da postoji potreba da se primeni pritvor protiv njegovog klijenta. Odbrana nije prigovorila na dokaz predstavljen od strane tužioca niti na predlog o pritvoru.

U sledećem slučaju pred Opštinskim sudom u Prishtinë/Prištini koji je uključivao trojicu optuženih za dvostruko delo prevare,⁷ za vreme suđenja 18. jula 2008. jedan od optuženih je izjavio da je njegov branilac, iako dodeljen od strane suda, zahtevao isplatu za pruženu pravnu pomoć. Iznenađujuće, ali pažnja nije obraćena na ove navode.

Dok neki branioci zastupaju okrivljene na odgovarajući način kada su privatno angažovani a i kada su dodeljeni od strane suda, postoje mnogi slučajevi gde advokati dodeljeni od strane suda, ne ispunjavaju svoje profesionalne obaveze sa traženom marljivošću i odgovornošću.

Mora se naglasiti da samo imenovanje ili prisustvo branioca ne zadovoljava pravne zahteve pružanja pravne pomoći. Evropski sud za ljudska prava je razjasnio da član 6 Konvencije poziva na "pomoć" a ne samo "imenovanje".⁸ Otuda, kada advokat izbegava njegove/njene dužnosti ili iz nekih razloga ne uspe da efikasno zastupa okrivljene, vlasti moraju da njega/nju zamene ili da njega/nju prinude da ispuni njegove/njene obaveze.⁹

Stoga, OEBS preporučuje:

- Branioci uvek treba da efikasno pravno zastupaju sve klijentima bez obzira da li su privatno unajmljeni ili su dodeljeni od strane suda.

⁵ Član 147, Privremeni krivični zakon Kosova, koji je proglašen Uredbom UNMIK-a 2003/25, 6. jula 2003 (Privremeni krivični zakon).

⁶ *Id.* Član 146, u vezi sa *id. član 20.*

⁷ *Id.* Član 261.

⁸ *Artico v. Italy*, paragraf 33.

⁹ *Id.* Vidi takođe *Kamasinski v. Austrija*, 9783/82, presuda, 19. decembar 1989, paragraf 65.

- Odgovarajući organi, kada se suoče sa specifičnim slučajem neefikasnog pravnog zastupanja treba da kazne branioca i da njega/nju nateraju da ispunjava njegove/njene dužnosti. Ukoliko se ovo dokaže nemogućim treba da zamene branioca.
- Kosovska advokatska komora treba da osigura da svi advokati obavljaju svoje profesionalne obaveze u skladu sa standardima koji su dati u kodeksu o profesionalnoj advokatskoj etici.

Propust advokata da ispune svoje profesionalne obaveze prema svojim klijentima u civilnim predmetima krši Kodeks o profesionalnoj etici

Po članu 8 Kodeksa o profesionalnoj etici, advokat je obavezan “[...] da savesno ispunjava obaveze, koje proizilaze iz njegove/njene profesije i da čuva ugled, poštovanje i dostojanstvo advokature u toku vršenja svoje profesije i u privatnom životu. Dalje, Kodeks profesionalne etike advokata traži da “[...] advokat u toku vršenja njegove/njene profesije, svojim ponašanjem treba da pridobije i ojača poverenje [svojih] klijenata, pravosudnih organa, i drugih organa pred kojima on/ona nastupa.¹⁰ Pored svojih klijenata advokati imaju obavezu prema sudovima, administrativnim telima i ostalim organima. Zato je njihovo pojavljivanje pred ovim organima, bilo u pisanoj formi ili lično, “[...] treba da je što realističnije, fokusirano i takvo da ne šteti odbranu interesa klijenta.”¹¹

Dalje, advokati imaju dužnost da obezbede, “[...] neophodnu pravnu pomoć strankama što je pre moguće i da spreče bilo kakvo odugovlačenje i zloupotrebu prava pred sudom i ostalim organima.”¹² Dužnost je advokata da se pri radu na slučajevima pridržavaju vremenskih okvira i na odgovarajući način, da arhiviraju beleške, da redovno čuvaju dokaze o terminima i suđenjima da bi on ili klijent bili u stanju da potvrde datum i status slučajeva [...].”¹³

Profesionalne obaveze advokata da obavljaju svoju dužnost sa velikom pažnjom proizilaze iz specijalne uloge koju advokati igraju u pravosudnom sistemu a i kao predstavnici svojih klijenata.

“Klijenti od advokata traže stručno znanje, sposobnost i marljivost upravo zato što nisu sposobni da samostalno upravljaju složenim pravnim sistemom. Zatim, stručnost i marljivost advokata su neophodni za podsticanje poverenja javnosti u pravnu profesiju, administraciju pravde i održavanje visokih standarda profesionalnosti među advokatima.”¹⁴

Međutim, OEBS je nadgledao slučajeve u kojima su advokati nisu profesionalno i odgovorno zastupali svoje klijente. Na primer:

¹⁰ *Id.* Član 7.

¹¹ *Id.* Član 44.

¹² *Id.* Član 49.

¹³ *Id.* Član 87.

¹⁴ Goldstein Bolocan, Maya, “Profesionalna pravna etike: Komparativne perspektiva”, 8. jul 2002. CEELI Concept Paper Series, dostupan na *t* <http://ssrn.com/abstract=321700>.

Na jednom saslušanju 18. juna 2008. godine u regionu Gjilan/Gnjilana u slučaju poništavanja presude, advokat tužioca je stigao posle sat vremena zakašnjenja a da o svom kašnjenju nije unapred informisao sud.. Pošto ga je predsedavajući sudija pitao o razlogu kašnjenja, advokat je izjavio da je imao drugo suđenje u Privrednom sudu u Pristinë/Prištini. Stizanje na saslušanje sa zakašnjenjem predstavlja nedostatak poštovanja suda, umanjuje sudski kredibilitet u očima javnosti, i umanjuje mišljenje da advokati “[...sarađuju] u primenjivanju zakona i u odbrani osnovnih prava i interesa građana.”¹⁵ Osim toga što treba da obaveste sud, advokati treba takođe da obaveste klijente ukoliko će da zakasne na saslušanje.

12. septembra 2008. godine u regionu Prishtinë/Prištine, u slučaju porodičnog nasilja, advokat zaštićene strane nije ostao sa svojim nervoznim i uzbuđenim klijentom da sačeka početak nastavka suđenja.. Umesto toga, advokat rekao svom klijentu da ga je pozove kada suđenje počne. Kada je saslušanje počelo, sudija je odbio zahtev zaštićene strane da pozove advokata i zabeležio u zapisnik da advokat nije prisutan.

U regionu Pejë/Peći, u slučaju poništenja ugovora, pravni zastupnik tuženog je podneskom zahtevao odlaganje saslušanja 5. novembra 2008. i ponovo 3. decembra 2008. Tuženi je podneo tužbu oktobra 2005. godine a saslušanje je prethodno već nekoliko puta odlagano. Iako je advokat tuženog opravdao svoj zahtev za odlaganje obavezama u drugim sudovima, sa obzirom na to da se radi o slučaju koje je već odlagan, advokat je trebalo da se marljivo odnosi prema slučaju kako bi se izbegla dalja odlaganja.

Na najmanje dva saslušanja u regionu Gjilan/Gnjilana u slučajevima potvrđivanja imovine, privremeni zastupnik, za odsutnog tuženog kosovskog Srbina, nije osporio predstavljene kontradiktornih dokaze koji su podržavali tužbu tužioca. Za vreme saslušanja 6. avgusta 2008. tužilac je svedočio da je njegov otac kupio spornu imovinu od muškarca kosovskog Albanca, iako je dugi svedok svedočio da je tužiočev otac imovinu kupio od muškarca kosovskog Srbina. Privremeni zastupnik nije ispitao razloge o neslaganjima u svedočenju. Dalje, u završnom govoru koji je dat 14. novembra 2008. godine na završnom suđenju, privremeni zastupnik tuženog je izjavio da su prezentovani dokazi na suđenju pokazali da je tužilac pravi vlasnik imovine.

Dolaženje sa zakašnjenjem na saslušanja, zahtevanje odlaganja u već zakasnelim slučajevima i propuštanje da se preispitaju podneseni dokazi što je u suprotnosti sa interesima klijenta, sveukupno vodi kršenju advokatske dužnosti da obezbedi savesno zastupanje klijenata i do kršenja prava klijenta na iznese argumente u svoju korist.

Zato, OEBS preporučuje:

¹⁵ Član 30, Kodeks o profesionalnoj etici.

Advokati treba da uzmu u obzir njihovu jedinstvenu dužnost i prema klijentima i pravnom sistemu kada započinju pravno zastupanje.

- Advokati treba da imaju na umu posebnost svojih obaveza prema klijentima kao i prema pravnom sistemu kada preuzimaju ulogu pravnog zastupnika..
- Advokati treba da deluju na način da osiguraju da njihovi klijenti dobiju fer i efikasan tretman u pravosudnom sistemu
- Advokati treba da organizuju svoje vreme na takav način da budu u mogućnosti da se na saslušanje pojave na vreme i da izbegavaju zahteve za odlaganje.
- Kosovsko udruženje advokata treba da promoviše Kodeks profesionalne etike advokata, među advokatima, sudijama i u javnosti.